

POPÜLİZMİN İDEOLOJİK BOYUTU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Hüseyin METİN*

Öz

Popülizm, son çeyrek yüzyılda olgusal olarak yaygınlaşan, siyaset biliminde ise kuramsal olarak oldukça ön plana çıkan çalışma alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Popülizme ilişkin olarak ilk söylenmesi gereken şey popülizmin tanımlanması güç bir kavram olduğudur. Popülizm muğlak bir kavramdır ve popülizmin muğlaklığına ilişkin konsensüs mevcuttur. İkincisi popülizm olgusaldır ve bağlam bağımlıdır. Bu sorunları aşmak popülizmi farklı perspektiflerde kategorize ederek kısmen mümkün olmaktadır. Bu perspektifler, düşünsel (ideolojik) yaklaşım, stratejik yaklaşım ve söylem yaklaşımı olarak karşımıza çıkar. Bu çalışmada düşünsel (ideolojik) yaklaşımın kuramsal boyutlarına ilişkin bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda popülizm bir ideoloji midir? Sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu inceleme yukarda bahsedildiği gibi popülizmin olguya ve bağlama bağımlı olduğundan yola çıkılarak bir olgu ekseninde düşünüldüğünde, incelenen olgıyla sınırlı çıkarımlar yapmak mümkündür. Ancak bu çalışma kuramsal bir analiz yaparak seçici bir literatür incelemesine dayanan çıkarımlara ulaşmak amacındadır. Bu nedenle de literatürün kuşbakışı bir fotoğrafı çekilerek yeni bir bakış açısı geliştirebilme seçeneği üzerinde durulmaktadır. Popülizmin ideolojik boyutu kuramsal açıdan kapsamlı bir şekilde ince merkezlilik ekseninde irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, İdeoloji, İnce Merkezli İdeoloji.

AN ASSESSMENT OF THE IDEOLOGICAL DIMENSION OF POPULISM

Abstract

Populism has become one of the most prominent phenomena in the past few decades and a central focus within political science. The concept of populism is widely recognized as difficult to define. It is inherently ambiguous, and there is broad consensus on this point. Furthermore, populism is highly dependent on context and factual conditions. These conceptual challenges can be partially addressed by analyzing populism through multiple theoretical lenses—primarily the ideological, strategic, and discursive approaches. This study focuses on the ideological approach

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, husmet@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7739-6061>

and explores the theoretical question of whether populism can be considered an ideology. Given its context-dependent nature, analyses grounded in empirical cases often yield conclusions limited to specific phenomena. In contrast, this paper aims to move beyond case-based interpretations by offering a broader theoretical assessment. A panoramic reading of the literature is employed to construct a refined conceptual framework. The ideological dimension of populism is examined in depth, particularly through the lens of centrist politics, and special attention is given to the debate surrounding its classification as a thin-centered ideology. This study contributes to ongoing scholarly discussions by providing a theoretical overview of how populism can be conceptualized within the ideological framework.

Keywords: Populism, Ideology, Thin- Centered Ideology.

Giriş

Popülizm, özellikle son yıllarda oldukça yaygın kullanılan, üzerinde fikir birliği sağlanamamış, muğlak, değişken (bukalemunsu), tartışmalı bir kavramdır (Roberts, 2006; Arter, 2010; Taggart, 2004; Ionescu ve Gellner, 1969). Ayrıca popülizm olgusal açıdan çok çeşitlidir ve popülizmin olgusal veya siyasal yaşamdaki görünüşleri yekpare ve tekil bir tanımlamayı mümkün kılmaktan uzaktır. Bu açıdan düşünüldüğünde popülizmin olgusal bağımlılığı oldukça yüksektir. Arter’e göre popülizmin bağlam bağımlı bir yapısı vardır (Arter, 2010). Popülizmin tüm bu özellikleri günümüzde literatürde üzerinde büyük ölçüde fikir birliği sağlanamış ve aşılmamış kuramsal ve ontolojik sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla popülizm hangi bağlamda incelenirse incelenir, bu kavramsal ve ontolojik sorunlardan bağımsız bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Bu kavramsal ve ontolojik sorunlar tüm siyasal kavramlarda olduğu gibi adeta popülizm incelemelerinde bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Popülizme ilişkin bu kuramsal, kavramsal ve ontolojik sorunu Berlin, Külkedisi (Sindrella) Sendromu olarak adlandırmaktadır (Berlin vd., 1968; Allcock, 1971). Mény ve Sarel, 2000’li yılların başında yaptığı değerlendirmede popülizmin külkedisi sendromu adı verilen ontolojik sorunlarının devam etmekte olduğunu dile getirmektedir. “İsaiah Berlin’in 30 yıl önce ironik bir şekilde önerdiği imgeyi kullanırsak, Külkedisi kompleksi henüz çözülmüş değil: popülizm şeklinde bir ayakkabı var ama ona uyacak bir ayak yok!” (Mény ve Sarel, 2002; Zanatta, 2002). Tarchi, külkedisi sendromuna ilişkin şu tespitte bulunmaktadır: “gerçek dünyada teorinin gerekliliklerine tam olarak uyan nesneler bulamamaktan kaynaklanan hayal kırıklığı” (Tarchi, 2016). Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki; popülizmin tanımına ve incelemesine ilişkin olarak varolan ontolojik sorunlar kavramın ötesine geçmekte ve sosyal bilimlerin özüne ve metodolojisine ilişkin temel sorunlardan biri olan olgu ve kuram arasındaki örtüşmezliğe atıfta bulunmaktadır. Bu örtüşmezlik sosyal bilimlerdeki pek çok kavramda görülmekle birlikte popülizm söz konusu olduğunda bu örtüşmezlik tam bir kaosa dönüşmektedir.

Popülizmin ontolojik ve kuramsal sorunları ve sınırlılıkları öncelikle popülizmin tanımına ilişkin büyük güçlükler çıkarmaktadır. Bu sorunlar popülizme ilişkin sorulan tüm sorularda ve cevaplarda aşılamayan niteliktedir. Popülizm değerlendirmelerinde popülizmin tanımından sonra en önemli sorulardan biri de popülizmin hangi perspektiften değerlendirileceğine ilişkindir. Bu noktada karşımıza üç seçenek çıkmaktadır: düşünsel yaklaşım (ideoloji), stratejik yaklaşım ve söylem yaklaşımı (Pehlevan ve Özler, 2024). Bugün popülizme ilişkin cevabı aranan tüm sorunlar ilk olarak popülizm tanımına adaklı olarak ve ikinci olarak popülizm perspektiflerine odaklı olarak yanıtlanmaya çalışılmaktadır.

1. İNCE MERKEZLİ İDEOLOJİ OLARAK POPÜLİZM

Popülizmin ideolojik boyutları üzerine yapılacak bir değerlendirmede sorulması gereken ilk soru popülizmin bir ideoloji olup olmadığıdır. Bu konuda son yıllarda yoğun ve kapsamlı bir tartışma yürütülmekle birlikte geçmişte bu soruya verilen cevapların bazı yönleriyle günümüzden farklı olduğunu fakat günümüz literatürünü etkileyen yönleri olduğunu da söyleyebiliriz.

1.1. Popülizm Bir İdeoloji Midir?

Popülizm bir ideoloji midir? Sorusunun farklı cevapları olmakla birlikte verilen tüm cevapları popülizm perspektifleri kapsamında değerlendirerek bir tipoloji oluşturulabilir. Aşağıdaki tabloda popülizmin ideolojik boyutlarına ilişkin olarak literatürün genel bir fotoğrafını görmek mümkündür.

Tablo 1. Popülizmin Kuramsal Görünümünün İdeolojik Boyutu

Kuramcı	İdeoloji		Söylem	Strateji
	İnce Merkezli İdeoloji	Kalın İdeoloji		
Albertazzi ve McDonnell	İdeoloji (2007)			
Aslanidis			Söylem (İçeriğin ideolojik boyutları olan bir söylem) (2016)	
Canovan	İdeoloji "demokrasinin ideolojisi" (2007)			
Elchadrus ve Sypruyt	İnce Merkezli ideoloji (2016)			
Freedon	İnce Merkezli ideoloji (Bu			İdeolojik yönünün içeriği söyleme

	bakış açısı yanlış değil fakat geliştirilmeli ve iyileştirilmeli (2017)	dayalıdır. "İnce merkezli olmaktan ziyade bir deri bir kemiktir." (2017)
Kajsiu	İnce Merkezli ideoloji (2024)	
Macrea	İdeoloji (Milliyetçilikle birlikte) (1969)	
Mudde ve Kaltwasser	İnce Merkezli İdeoloji (2004)	
Neuner ve Wratil	İnce Merkezli ideoloji (2022)	Kalın İdeoloji (2022)
Rasquino ve ark.	İnce Merkezli ideoloji (2008)	
Schroeder		Kalın İdeoloji (2020)
Stanley	İnce Merkezli ideoloji (2008)	
Steward		Siyasi bir gerçeklik (1969)
Taguieff		Siyasi Tarz (1995)
Tarchi		Zihniyet (2016)
Uslu	İnce Merkezli ideoloji (2008)	
Worsley		Sendrom (1969)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Macrae; popülizmin ideolojik boyutunun öne çıktığına vurgu yaparak, popülist ideolojiye ilişkin şu değerlendirmede bulunmaktadır:

“Bana göre popülizm ideolojisi, önemli olsa da, zayıf bir şey olmaya devam ediyor. Dahası, popülizm modern dünyada, çoğu zaman milliyetçilikle birlikte, bazen de hem milliyetçilik hem de marksizmle karışım halinde yaşamaktadır. Aslında popülizm hakkında nihai bir yargıya varmak henüz mümkün değildir” (Macrae, 1969).

Macrae; popülizmin klasik ideolojiler kadar kuvvetli ve belirgin bir ideoloji olmasa da bir ideoloji olduğunu, ancak tek başına yeterli olmadığından diğer ideolojilerle iç içe geçtiğini dile getirmektedir. Bu ifadeler günümüzde popülizmin ideolojik anlamda değerlendirilmesinde öncü kabul edilebilecek ifadelerdir. Kuramcı, popülizmin bir ideoloji olmanın ötesine geçtiğini, tarım toplumu ya da modern dönemin öncesine duyulan özlemi ve

eski güzel günleri idealize eden bir düşünce biçimi (Macrae, 1969) olarak ele alsada bu düşünceleri kurumsal açıdan destek bulamamıştır (Tarchi, 2016).

Worsley, popülizmi bir sendrom olarak etiketlerken, popülizmin ideolojik boyutlarına ilişkin şu tespitte bulunmaktadır:

“O halde popülist sendrom, herhangi bir politikanın ya da demokrasi, totalitarizm vb. gibi belirli bir yönetim sınıfının biçimsel bağlamındaki özel tezahüründen çok daha geniştir. Bu da popülizmin sadece belirli bir genel ideolojik sistem ya da örgütlenme türü olarak değil, genel olarak siyasi kültürün bir boyutu, bir vurgusu olarak görülmesinin daha doğru olduğunu göstermektedir” (Worsley, 1969).

Kuramcı, popülizmin bir sendrom olduğunu, biçimsel olarak ideolojilerden farklı olduğunu ve siyasal kültürün farklı bir boyutu ve vurgusu olduğunu ifade etmektedir. Popülizmin olguya, bağlama olan bağımlılığını ve çevresel faktörler bağlamında farklı şekillerde gözlemlenebileceğini düşündüğümüzde kuramcının tasvir ettiği popülizm, bugünkü bağlamalarına ilişkin ipuçlarını içermekle birlikte özünde popülizmin ideolojik boyutunun yetersizliğine işaret etmektedir.

Steward ise popülizmi, “fikirler sistemi” olmaktan ziyade belirli bir sosyal talebin görünümü ya da ürünü olarak tarif etmektedir (Stewart, 1969). Kuramcının sözünü ettiği sosyal talep, literatürde Laclau tarafından karşılanmamış sosyal talepler olarak nitelendirilerek, literatürde daha belirgin hale getirilmiştir. Kuramcı aslında popülizme ilişkin temel bir soruna işaret etmekte, tanımdan başlayan, popülizm perspektifinin ne olduğuna ilişkin soruya cevap arayan ve bu bağlamda popülizmin bir ideoloji olup olmadığını tartışan bir bakış açısını temsil etmektedir.

“Popülizm çalışmalarında üç ana strateji kendini göstermektedir. Onu (1) bir fikirler sistemi olarak; veya (2) bir dizi ayrı tarihsel olgu olarak; veya (3) belirli bir tür veya türlerdeki sosyal durumun ürünü olarak görebiliriz. Bu yaklaşımların her biri konuyla ilgilidir ancak en aydınlatıcı olan üçüncüsüdür” (Stewart, 1969).

Popülizmin bir ideoloji olarak ele alınması konusunda Mudde ve Kaltwasser, söylem, strateji ya da çok sınıflı bir hareket olarak popülizmin ele alınabileceğini, bu bakış açılarının belli oranda popülizmi açıklama kabiliyetine sahip olduğunu dile getirmekte fakat popülizmin bir ideoloji olarak incelenmesi kuramcılara göre popülizmin kavramsallaştırılması açısından diğer perspektiflerden daha verimli ve daha başarılıdır (Mudde ve Kaltwasser, 2013).

1.2. İnce Merkezli İdeoloji - Kalın İdeoloji

Popülizmin ideolojik boyutlarına ilişkin olarak son yıllarda ise literatürde iki ana akım öne çıkmaktadır. Birincisi popülizmi ince bir ideoloji

olarak görürken, ikinci bakış açısına göre popülizm kalın bir ideolojiyi ifade eder ve klasik ideolojilere yakın bir noktadadır (Neuner ve Wratil, 2022). Bu konuda daha detaylı kuramsal tartışmalara değinilecek olmakla beraber, kalın ideolojileri klasik, Marksizm, sosyalizm ya da liberalizm gibi kapsamlı reçeteler sunan ideolojiler olarak ifade edebiliriz. İnce bir ideoloji ise tek başına kapsamlı bir reçete sunamayan, başka ideolojilerden aldığı destek ile kapsamlı reçeteler sunan milliyetçilik gibi ideolojiler olarak ifade edilebilir.

Literatürdeki yaygın görüşe göre popülizm ince merkezli bir ideoloji olarak görülmekte ve bu bakış açısının ana referansı Mudde'ye dayandırılmaktadır (Mudde, 2004). Bu bakış açısına göre ince merkezli popülizmin çekirdeğini halk merkezcilik ve elit karşıtlığı oluşturmaktadır. Bu bakış açısı literatürde ana akım olma eğilimindedir (Fieschi, 2004; Hawkins, 2009; Rooduijn ve Pauwels, 2011; Stanley, 2008). Bu bağlamda düşünüldüğünde, halk merkezcilik homojen halka işaret ederken, çoğulcu anlayışın yerine çoğunlukçu bir bakış açısını benimser (Neuner ve Wratil, 2022). Müller'e göre ise bu perspektif popülizmin ana eksenidir (Müller, 2017). Polk ve diğerleri tarafından elde edilen bulgulara göre ise, elit karşıtlığı söylemi sol popülist partiler arasında daha yaygın görülmektedir (Polk vd., 2017; Rooduijn ve Akkerman, 2017).

Popülizmi kalın ideoloji olarak değerlendiren akademik bakış açısına göre, popülizmin yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı üzerine inşa ettiği söylem onu kalın bir ideoloji formuna sokmaktadır. Popülizmin yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı söylemi, örneğin faşizm gibi diğer kalın ideolojilerde doğrudan yada dolaylı olarak kullanıldığından popülizmin bu söylemleri kalın ideoloji olarak nitelenmesine neden olmaktadır. Neuner ve Wratil'a göre; popülizm bir ideoloji olarak değerlendirildiğinde, hem ince merkezli ideoloji perspektifini yansıtan unsurları hem de kalın ideoloji perspektifini yansıtan unsurları içinde barındırmaktadır. Bu unsurların neler olduğunu ise şu şekilde tasnif edebiliriz: popülizmin ince merkezli ideoloji bağlamında değerlendirilmesine olanak sağlayan unsurlar, halk merkezcilik, elitizm karşıtlığı ve kriz anlatısıdır. Popülizmin kalın ideoloji olarak değerlendirilmesine neden olan dayanak noktaları ise, göçmen karşıtlığı, Avrupa şüpheciliği, küreselleşme karşıtlığı ve yeniden dağıtımçı politikayı benimsemiş olarak karşımıza çıkar (Neuner ve Wratil, 2022 s. 551). Popülizmin kalın ideoloji olarak görülmesine neden olan tüm bu söylemler aslında diğer kalın ideolojilerde karşımıza çıkan söylemlerdir.

Neuner ve Wratil (2022, s. 551) yaptıkları değerlendirmede, popülizmin bir ideoloji olup olmadığı konusunda kapsamlı bir sorgulama yapmaktadır. Bu sorgulamada popülizmin bir ince ideoloji ya da bir kalın ideoloji olup olmadığı konusunda hem popülist aktörü hem de popülist aktöre oy veren seçmenleri, arz ve talep olarak ayırarak her iki perspektiften de değerlendirme yapmaktadır. Elde ettikleri temel bulgu, popülist aktörün ince ya da kalın ideoloji olarak temel dayanak noktaları ve argümanları ile popülist aktöre oy verenlerin desteklediği ve dile getirilmesinden memnuniyet

duydukları argümanlar örtüşmektedir. Popülistlerin göç karşıtlığı, elit karşıtlığı ya da Avrupa Birliği şüpheciligi gibi argümanları seçmenlerle yapılan siyasal anketlerde öne çıkan siyasal talepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda şunu belirtmek gerekir ki; popülizmin ideolojik boyutu ister ince merkezli olarak adlandırılsın ister kalın merkezli olarak adlandırılsın ideolojik anlamda toplumsal bir karşıtlığı var görünmekte ve popülizm bir ideoloji olarak işlev görmektedir. Bu nedenle popülizmi bir strateji, bir ideoloji ya da bir söylem olarak adlandırma noktasında bir tercih yapmak gerekirse, popülizmin ideolojik boyutunun varlığının inkar edilemez olduğu gerçeği karşımıza çıkar.

1.2.1. Popülizm, Söylem, İdeoloji ya da Strateji

Bu noktada popülizmin tanımına ilişkin tartışmalarda sıklıkla karşımıza çıkan popülizmin söylem, strateji yada ideoloji olarak değerlendirilmesinde kullanılan tanımlara kısaca yer vermek gerekmektedir.

Popülizmi ideoloji olarak değerlendiren yaklaşıma göre popülizm, “Toplumun nihai olarak ‘saf halk’ ve ‘yozlaşmış elit’ olmak üzere iki homojen ve antagonistik kampa ayrıldığını düşünen ve siyasetin halkın volonte Générale’inin (genel irade) bir ifadesi olması gerektiğini savunan ince merkezli ideoloji” (Mudde ve Kaltwasser, 2019, s. 16) şeklinde tanımlanabilir.

Popülizmi strateji olarak değerlendiren yaklaşıma göre popülizm, “Popülizm en iyi şekilde, kişiselci bir liderin, çoğunlukla örgütlenmemiş çok sayıda takipçisinin doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış desteğine dayanarak hükümet gücünü aradığı veya kullandığı bir siyasi strateji olarak tanımlanır” (Weyland, 2001) şeklinde tanımlanabilir.

Popülizmi söylem olarak değerlendiren yaklaşıma göre popülizm, “içinde ‘insan’ ve ‘insanlığın’ bulunduğu dikotomik bir söylemdir. ‘halk’, küçük ve gayrimeşru bir şekilde güçlü bir grup olarak tasarlanan ‘seçkinlere’ karşı söylemsel olarak ‘halkın’ büyük ve güçsüz bir grup olarak inşa edildiği bir aşağı/yukarı karşıtlığının hatları boyunca ‘seçkinler’ ile yan yana getirilir. Dolayısıyla popülist siyaset, meşru taleplerini engelleyen bir ‘elite’ karşı ‘halkı’ temsil ettiğini iddia etmekte ve bu talepleri ‘halkın’ iradesinin ifadesi olarak.” (De Cleen ve Stavrakakis, 2017, s. 310) tanımlanabilir.

1.3. Kuramsal Perspektifler

Stanley, popülizmin ideolojik boyutlarına ilişkin yaptığı değerlendirmede, popülizmin ideolojik boyutu ağır basan bir kavram olduğunu ve bu yönüyle değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederken ince merkezli bir ideoloji olduğu konusunda ana akım literatür ile hemfikiridir (Stanley, 2008; Mudde, 2004). Stanley, Canovan’ın halk-halk egemenliği, halk-elit karşıtlığı bağlamlarında yaptığı değerlendirmelere atıfta bulunarak, halk egemenliği ve elit karşıtlığı ekseninde popülizmin ideolojik boyutunun görünür hale geldiğini iddia etmektedir (Stanley, 2008).

Stanley, popülizmin ideolojik boyutlarını analiz ederken, Laclau'nun terminolojisine ilişkin detaylı analizlerde bulunduktan sonra, Laclau'nun popülizm analizini söylem olarak değerlendiren bir bakış açısı ile etiketlemektedir. Stanley'e göre Laclau, Laclau'nun "söylem-teorik yaklaşımı, popülizmin özünü belirli politikaların ve ilkelerin içeriğinde arayan popülizm teorilerinden uzaklaşarak hoş bir yeniden yönelimdir ve popülizm için elit/popüler karşıtlığının merkeziliğine dikkat çekmektedir." Stanley, söylem olarak popülizmin popülist aktör tarafından ifade edilen bir ideoloji olduğunu ifade ederek konuya yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır (Stanley, 2008). Literatürde popülizmin bir söylem olarak analiz edilmesi, ideolojik bakış açısına bir alternatif olarak görülürken Stanley'nin bu analizinde popülizmin söylem olarak da ideolojik bir boyutu içinde barındırdığını ifade edilmektedir.

Stanley, popülizmin literatürde yaygın olarak kabul edilen şekliyle ince merkezli bir ideoloji olduğu düşüncesindedir (Stanley, 2008). İnce merkezli ideolojiyi, şu şekilde tanımlamak mümkündür: "morfolojik yapısı bir dizi çekirdek kavramla sınırlı olan ve tek başına toplumların ürettiği siyasi sorunlara kapsamlı olmasa da makul ölçüde geniş bir yanıt yelpazesi sunamayan ideolojilerdir" (Freeden, 1998). Stanley, popülizmi ince merkezli bir ideoloji olarak tanımlarken aynı zamanda popülizmin klasik ideolojilerin kapsamlı reçeteler sunma, toplumsal yaşama dair yol haritaları çizme gibi (tam ideolojilerin ya da kalın ideolojilerin) özelliklerine sahip olmadığını dile getirir. Kuramcı aynı zamanda popülizmin muğlak bir kavram olması, çelişkili doğası, bağlam bağımlı olması ve olgusal bağımlılığı gibi kuramsal detaylara değinerek bu olumsuzlukların popülizmin ayrı bir ideoloji olarak değerlendirilmesine engel olmadığını dile getirmektedir (Stanley, 2008, s. 99).

Bu perspektiften değerlendirildiğinde Stanley'e (Stanley, 2008, s. 99). göre popülizm ideolojik boyutuyla ele alınması gereken bir kavramdır, popülizm tam bir ideoloji olmasa da ince merkezli bir ideolojidir ve popülizmin doğasına ilişkin olgusal ve kuramsal belirsizlikler popülizmin bir ideoloji olarak değerlendirilmesine engel değildir. Stanley, popülizmi ideolojik boyutlarıyla değil de söylem olması yönüyle değerlendiren Laclau'ya ait kuramsal değerlendirmeleri de söylemin içerdiği ideolojik boyutlar ve içerikler nedeniyle popülizmin ideolojik boyutuna ilişkin bir argüman olarak değerlendirmektedir.

İdeolojiler, sadece kuramsal boyutları olan ve kağıt üzerinde ya da zihinlerde şekillendirilen kavramlar olmadığından (Freeden, 1998), ideolojilerin olguları temsil etmek ve gerçekliği yansıtmak gibi bir fonksiyonları olduğunu belirtmek gerekir. Bu bağlamda düşünüldüğünde popülizmin ideolojik boyutları ve nasıl bir ideoloji olduğu konusu, popülist aktörlerin eylemleri, söylemleri ve ideolojik tutumları ile şekillenmektedir. Dünyada son 30 yılda gözlemlenen popülist olgular ve bunlara ilişkin kuramsal çıkarımlar, güncel popülizm literatürünün kaynağını teşkil etmektedir. Popülizmin doğasının muğlak olduğu, popülizmin bağlam bağımlı

olduğu ve oligusal bağımlılığın çok yüksek olduğu düşünüldüğünde popülizmin bir ideoloji olup olmadığı ve nasıl bir ideoloji olduğu sorularının yanıtı incelenen olguya, popülist liderin kişisel özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bu çerçevede şunu söyleyebiliriz ki; popülizm incelenen olguya bağlı olarak bir söylem, bir strateji ya da bir ideoloji olarak kurumsallaştırılabilir. İncelenen olgu, elde edilen bulgular çerçevesinde bir ideolojiyi işaret ediyorsa bunun bir kalın ideoloji mi yoksa ince merkezli bir ideoloji mi olduğu hususu da yine incelenen olguya sıkı sıkıya bağlıdır.

Popülizmin ideolojisine ilişkin oligusal bağımlılık bağlamında bir değerlendirme yapmak gerekirse; Freedden'a göre siyasetin ana eksenini olarak kabul edilen *"kim, neyi, ne zaman, nasıl alır"* sorularını cevaplama konusunda popülizmin potansiyeli sınırlıdır (Freedden, 2003). Popülizmin *"kim, neyi, ne zaman, nasıl alır"* sorularına verdiği cevaplar olgular bağlamında açıklanabilmekte fakat olgulardan bağımsız olarak kavramsal ve kuramsal bir çerçeve oluşturmak mümkün olmamaktadır. Stanley bu bağlamda popülizmin kavramsal olarak oligusal bağımlılığından söz etmekte ve popülizmin bir ideolojik geleneğe dönüşmesinin zorluklarına işaret etmektedir (Stanley, 2008).

Popülizmin bir ideoloji olarak ele alınmasında oligusal bağımlılıktan kaynaklanan yetersizlikler olduğu gibi, popülizmin ideolojik yönünün yetersizliği de olguyu etkilemektedir. Popülist olgu, ideolojik kavramsallaştırmayı besleyecek kavramsal ve davranışsal zenginlikte ve tutarlılıkta olmadığı gibi popülist ideolojik kavramsallaştırma da popülist aktörleri kullanılabilir bir argüman, alet çantası, pratik kavramlar seti sunmamaktadır. Albertazzi, buna ilişkin popülizmin arz yönlü incelemesinde, popülist faktörlerin popülizmin iyi tanımlanmış ve pratiğe dökülmüş ideolojik yönünün zayıflığından dolayı, farklı siyasal geleneklerden ve ideolojilerden pek çok şeyi istedikleri gibi ödünç alabildiklerini ifade etmiştir (Albertazzi, 2006; Stanley, 2008, s. 107). Ancak Stanley, bu noktada bir şerh düşmektedir. Kuramcıya göre, Albertazzi'nin dile getirdiği husus popülizmin ontolojisine, özüne, popülizmin ideolojik unsurlarına ilişkin değildir. Popülizm bir ideolojidir ancak ince merkezli bir ideolojidir. Popülist aktörlerin diğer ideolojik geleneklerden ödünç aldığı söylem ve eylemler bize sadece popülizmin yeterince *"kalın"* ya da başka bir deyişle *"kapsamlı"* bir ideoloji olmadığını ifade eder (Stanley, 2008, s. 107).

Popülizmi, ince merkezli ya da kalın bir ideoloji olma hususunda değerlendirdiğimizde pratikte gözlemlenebilecek bazı nüanslar karşımıza çıkar. Kalın ya da klasik olarak nitelendirebileceğimiz sosyalizm ve liberalizm gibi ideolojilerde evrensel çekiciliği olan simgeler, önemli metinler ya da önemli etkinlikler karşımıza çıkar. Popülizme ilişkin bir popülist enternasyonelden bahsedemeyiz, popülist metinler, popülizmin tarihselliğine ilişkin dönüm noktaları, önemli tarihler ve bir takvim yoktur (Stanley, 2008). Klasik ya da kalın olarak adlandırılan ideolojilerle popülizm arasındaki bu pratik eksiklik, popülizmin ince merkezli doğasına bir kanıt olarak sunulabilir.

Stanley, Freedon'ın ince merkezli ideoloji kavramını tam olarak yansıttığını söylediği milliyetçilik ile popülizm arasında bir benzerlik olduğuna işaret eder. Bu noktada popülizmin göçmen karşıtlığı ve Avrupa şüpheciliği söylemleri popülist söylem ile milliyetçi söylemin benzerliğini ifade etmektedir. Stanley'e göre popülizm "*siyasetin kim'ine*" odaklanır. Stanley, popülizmin halkı "*siyasetin ayrıcalıklı öznesi*" olarak tanımladığı tespitinde bulunarak bu bağlamda popülizmin bir ideoloji olduğunu iddia eder (Stanley, 2008). Stanley, bu değerlendirmesinde popülizmin bir ideoloji olduğunu doğrudan söylerken, milliyetçilik üzerinden ifade ettiği benzerlik ile dolaylı olarak ince merkezli ideoloji tanımına vurgu yapmaktadır. Stanley, popülizmin ideolojik çekirdeğini dört farklı kavramı birbiriyle ilişkilendirerek açıklar. Bu kavramlar şunlardır: "*iki homojen analiz biriminin varlığı: halk ve seçkinler, halk ve seçkinler arasındaki düşmanca ilişki, halk egemenliği fikri, halkın olumlu bir değer kazanması ve seçkinlerin aşağılanması*" (Stanley, 2008).

Stanley, popülizmin elitlerle kurduğu hasmane ilişkiye vurgu yaparak Schmitt'ci bir popülist yaklaşımdan söz ederek dost ve düşman ayrımına vurgu yapar (Stanley, 2008; Schmitt, 2014). Popülist söylemin hedef gösterdiği elitler, zenginler, bürokratlar ve halkın çıkarına karşı hareket eden herkes olarak somutlaştırılabilir. Benzer bir tespitte bulunan Canovan'a göre popülizmin bir ideoloji olarak ontolojik yapısı, iktidar sahipleri ile elitleri özdeşleştirmek ve bu suretle iktidar sahipleri ile halkın zıtlık içinde tanımlandığı bir yapı üzerinden halkı inşa etmektedir (Canovan, 1999).

Aslanidis, popülizmin ideolojik boyutlarına ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede, Mudde'nin literatürde oldukça fazla destek bulan ve Ortodoks bakış açısı haline gelen "*ince merkezli ideoloji*" kavramına atıfta bulunmaktadır (Mudde, 2004). Bu yaklaşımın literatüre önemli katkıları olmasına rağmen popülizmin doğasından kaynaklanan güçlükleri aşma konusunda yetersiz olduğu ve ontolojik açıdan ideolojik çağrışımların yerine popülizmin ideolojik boyutlarını daha iyi yansıttığını düşündüğü söylemsel çerçeveyi bir çözüm olarak önermektedir (Aslanidis, 2016).

Popülizm literatüründe popülizmi "*ideoloji*" ya da "*ince merkezli ideoloji*" olarak tanımlayan bakış açısının öncüleri Canovan ve Mudde olarak karşımıza çıkar (Mudde, 2004; Canovan, 2007; Stanley, 2008; Aslanidis, 2016; Abts ve Rummens, 2007). Canovan, popülizmi bir ideoloji olarak kabul ederken, Freedon'ın terminolojisini geliştirme gayreti içerisinde (Uslu, 2021). Kuramcı bunu yaparken popülist ideolojinin merkezine "*halk*" kavramını yerleştirmektedir. Ona göre popülizmin ana eksenleri halk ve halk üzerinden inşa edilen karşıtlıklardır. Aslanidis, popülizmi ideolojik bağlamda değerlendirdiğimizde, ince merkezli ideoloji kavramının bir indirgeme olduğu ve bu indirgeme ile aynı zamanda popülizmin "*tutarlılıktan yoksunluğunu*" kabul ettiğini ifade eder (Aslanidis, 2016). Aslanidis'in sözünü ettiği popülizmin tutarlılıktan yoksunluğu ön kabulünün aslında popülizm literatüründe açıkça yer aldığını söyleyebiliriz. Pek çok kuramcı popülizmin

doğası gereği belirsiz, muğlak olduğunu ve “bukalemunsu” bir görünüme sahip olduğunu, açıkça ifade etmektedir (Mudde ve Kaltwasser, 2013; Taggart, 2004). Ancak bu bağlamda, popülizmin doğasına ilişkin muğlaklığın ve literatürde kabul görmüş şekliyle bukalemunsu görünümünün elbette ki popülizmin farklı bağlamlarda incelenmesinde de baskın olduğu söylenebilir. Bu nedenle Aslanidis’in tutarlılıktan yoksunluk bağlamında yapmış olduğu analiz aslında popülizmin ontolojik olarak bütünü için geçerli olup bu tespit popülizmin ideolojik olarak incelenmesine özgü değildir. Popülizmin kavramsal ve ontolojik doğasına, sınırlılıklarına ve yetersizliklerine ilişkin literatürde tespit edilen hususlar aslında sadece popülizme özgü değildir. Bu eksiklikler popülizme ilişkin değerlendirmelerde göze batan ilk unsurlar olmakla birlikte aslında bu sorunlar sosyal bilimlerin metodolojisine özgüdür ve neredeyse tüm kavramlar ve kuramlar için geçerlidir.

Freeden, ideolojileri incelerken ideolojinin çeşitli varyantlarını ve morfolojisini açıklama kapasitesine sahip kapsamlı bir analiz yapmaktadır. Bu çerçevede, ideolojiler ontolojik olarak, çekirdek, bitişik, çevresel kavramları içeren üç katmanlı bir yapı olarak inşa edilmekte ve bu katmanların içeriklerine, yoğunluklarına ve ağırlıklarına göre ideolojiler ince merkezli (zayıf çekirdekli) ve kalın merkezli (yoğun çekirdekli ya da klasik ideolojiler) olarak tasnif edilmekte ve kapsamlı olarak analiz edilmektedir (Freeden, 1996). Öncelikle Freeden’in ideoloji tanımını ifade etmek gerekirse; bir siyasi ideoloji, kendini tekrarlayan bir örüntüye sahip, kalabalık kitleler tarafından sahiplenilen, kamu politikası üretme ve toplumsal sorunları çözme konusunda diğer ideolojilerle rekabet eden, bunu hitap ettiği ve temsil ettiği kalabalık kitlelere sunduğu reçeteleri meşrulaştırarak ortaya koyan bir dizi inanç, görüş ve değerdir (Freeden, 2003).

Freeden’a göre ince merkezli ideoloji ise, “*kavramların kısıtlı olarak çıkarılması ve değiştirilmesi yoluyla kendisini daha geniş düşünsel bağlamdan keyfi olarak koparan ve daha dar bir siyasi kavram yelpazesine bağlı kısıtlı bir çekirdek sergileyen bir ideoloji*” olarak tanımlanmaktadır (Freeden, 1998; Aslanidis, 2016). Aslanidis, ince merkezi ideoloji kavramına üç farklı bağlamda eleştiri yöneltmektedir. Birincisi, incelik kavramının sahte olduğu, ikincisi, kuramsal açıdan metodolojik tutarsızlıklar içermesi ve üçüncüsü, özü itibariyle ölçüm, sınıflandırma gibi kuramsal ve tipolojik çalışmalarda aşılmaz engellilerin mevcut olmasıdır (Aslanidis, 2016). Aslanidis’in bu eleştirileri aslında popülizmin ideolojik boyutuna ilişkin olmanın ötesine geçmekte ve popülizmin doğasına ilişkin kusurlara işaret etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde popülizm kavramının özüne ve ontolojik analizine ilişkin kusurlar elbette ki popülizmin farklı bağlamdaki değerlendirmelerinde de geçerli olacaktır.

Freeden ideolojileri analiz ederken milliyetçilik feminizm ve çevreciliği ince merkezli ideoloji olarak tanımlar. Bu tanımlı yaparken bu ideolojilerin yetersiz bir bütünleşme içinde olduğu, kavram yelpazesi bakımından sınırlı bir çekirdeğinin olduğu, ana akım ideolojilere göre

nispeten siyasi pozisyon çeşitliliği sınırlı olan bir geçici siyasi düşünce grupları olarak ifade edilebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ince merkezde ideoloji, *“düşünsel hedefler ve kapsam açısından sınırlıdır ve dolayısıyla toplumların ürettiği siyasi sorulara kapsamlı olmasa da makul ölçüde geniş bir yanıt yelpazesi sunamaz”* (Freeden, 1998).

Aslanidis’e göre, Freeden ince merkezli ideoloji kavramını kuramsallaştırırken, metodolojik olarak yersiz ve muğlak bir kavramsal istisnacılık sergilemektedir. Hiçbir siyasal kavram özellikle de popülizm gibi doğası gereği muğlak olan kavramlar yine en az kendisi kadar muğlak olan başka bir kavramsallaştırma ekseninde açıklanamaz, popülizm analizleri bu kaygan kavramsal zeminde meyve vermez (Aslanidis, 2016).

Freeden, ortaya attığı ince merkezli ideoloji kavramının popülizme eklenilerek geniş bir tartışma başlığının açıldığını fark ederek kavrama ilişkin yeni değerlendirmelerde bulunmuştur (Freeden, 2017). Freeden özellikle ince merkezli ideoloji kavramını kuramsallaştırırken popülizmden hiç bahsetmediğini vurgular. İnce merkezi ideoloji kavramının literatüre zenginlik ve derinlik kazandırmasının yanı sıra soru işaretlerinin ortadan kalkmadığını ve kafa karışıklığının devam ettiğini ifade eder. Popülizmin ince merkezli ideoloji bağlamında değerlendirilmesine ilişkin mevcut bakış açılarının yanlış olmadığını fakat geliştirilmeleri ve iyileştirmeleri gerektiğinin altını çizer.

Kuramcı, ince merkezli ideoloji kavramının, klasik ana akım ideolojiler olan liberalizm ve sosyalizm gibi siyasal anlamda kapsamlı, tutarlı ve detaylı bir reçeteye sahip olmayan ideolojileri kapsadığını ifade eder. Bu ideolojiler kendi reçetelerini, kendi programlarını sunmaktan kaçınır bu yüzden de diğer ideolojilerden ya ödünç alır ya da kendileri onlara eklenir (Freeden, 2013).

Bu bağlamda düşünüldüğünde popülizmin milliyetçilik gibi diğer ince merkezli ideolojiler ya da faşizm gibi kalın ideolojilerle eklenilebilme kabiliyeti ve sağ- sol eksenli pek çok varyantın ideolojik olarak var olması popülizmin aslında bu bağlamda ideolojik nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu noktada popülizmin ideolojik eklenilebilme kabiliyetinin, Laclau’nun popülizme ilişkin ana argümanı olan *“eklemleme mantığı”* kavramına dolaylı olarak atıfta bulunabileceği ifade edilebilir. Laclau’ya göre; bir hareketin popülist olduğunu söyleyebilmemiz için siyasal söyleminde (siyasetinde) ya da ideolojisinde popülist olarak nitelendirilebilecek gerçek içerikler sunması gerekmektedir. Bu içerikler ne olursa olsun ya da siyasal-ideolojik hangi bağlamda olursa olsun aslında bize tek bir şeyi işaret etmektedir: eklemleme mantığı (Laclau, 2005).

Eklemleme mantığını kısaca açıklamak gerekirse; *“Toplumsal talepler, kurumsal kanallar vasıtasıyla çeşitli biçimlerde absorbe edilmediğinde, görmezden gelindiğinde, birbiriyle ilişkili hale gelir, kendi aralarında dayanışma ve eşdeğerlik zinciri oluşturan talepler haline gelir”* (Arditi, 2022, ss. 51-52). Görmezden geline, karşılanmayan toplumsal taleplerin eşdeğerlik zincirleri vasıtasıyla birbiri ile ilişki içine girerek görünür

hale gelmesi, popülist siyasetin talep yönlü boyutunu oluşturması eklemleme mantığı sayesinde olur.

Bu bağlamda düşünüldüğünde, Freeden'in ince merkezli ideoloji kavramının popülizm bağlamında diğer kalın ideolojilerle eklemmesi aslında sahip olduğu ideolojik içerik ne olursa olsun Laclau'nun terminolojisindeki "eklemleme mantığının" bir versiyonudur. Aslanidis, ince merkezli bir ideoloji olarak popülizmin kuramsallaştırılmasına alternatif olarak sunduğu söylemsel perspektifte yukarıdaki paralelliğe işaret etmektedir (Aslanidis, 2016). Pek çok kuramcı Laclau'nun mantık anlayışının düşünsel olmadığını, fikirler ve ideolojilerle ilgili olmadığını dile getirmekle birlikte, onun bakış açısı "*popülizmin nasıl sosyopolitik bir eklemlemeye yol açtığına ilişkindir*" (Suvelza, 2022; De Cleen vd., 2018).

Freeden, ince merkezi ideoloji kavramının popülizm ile eklemmesi hususunda kuşkusunu dile getirmektedir. Kuramcıya göre; popülizmin çeşitli varyantları, iki sebepten ötürü ince merkezli ideoloji kavramsallaştırması ile uyum sağlamamaktadır. Birincisi, ince merkezli ideoloji her ne kadar kalın ideolojilere göre kısıtlanmış olsa da yine de iyi ifade edilmiş kapsamlı ve siyasal düşünce süreçlerini yansıtmaya gücü yüksek bir kavramdır. İkincisi, diğer ideolojiler ile ilişkilendirilebilecek şekilde yapılandırılmış olmasıdır. Kuramcıya göre özellikle Avrupa'da gözlemlenen popülizm örneklerinde, popülist aktörler sadece kamuoyunu harekete geçirmek istedikleri konulardan bahsedip, ideolojik bir tabana hitap etme amacından ve işlevinden uzaktır (Freeden, 2017). Freeden aslında bu ifadeyle ince merkezli bir ideoloji olarak popülizmin söylemsel boyutunun daha baskın ve daha önemli olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda popülizm incelemelerinde ince merkezli ideoloji kavramının Aslanidis'in belirttiği gibi söylemsel çerçeve açısından değerlendirilmesi daha isabetli olacaktır.

Freeden ince merkezli ideoloji kavramını ortaya attığında özgün olarak ince merkezli olarak tarif ettiği feminizm, milliyetçilik ve çevrecilik gibi ideolojilerle popülizm arasında ince merkezçilik açısından biri özsel, diğeri biçimsel iki açıdan net bir ayrım yapmaktadır. Birincisi tüm bu ideolojiler (milliyetçilik söz konusu olduğunda sadece bazı varyantları), olumlu, dönüştürücü, kendinin farkında ve geleceğe yönelik talepleri olan, hedefleri olan, değişime dayalı bir güdü barındırır. İkinci olarak, ince merkezli ideolojiler diğer ideolojilerle eklemlemediğinde, tam olma potansiyeline sahiptir. Oysa popülizm diğer ideolojilerle eklemlemediğinde de doğası gereği sahip olduğu ontolojik kusurlar nedeniyle tam bir ideoloji olma potansiyelinden uzaktır (Freeden, 2017). Kuramcıya göre, ince merkezli ideoloji kavramı ile popülizm arasında kurulan kuramsal ilişki görünürde işlevsel ve sorunsuz gibi görünse de aslında kavramlar ontolojik olarak ve işlevsel olarak düşünüldüğünde sorunsuz bir şekilde bir araya gelmeleri mümkün değildir.

İnce merkezli ideoloji, yoğun bir çekirdeğe sahip olmaktan daha fazlasını ifade eder. Oysa popülizmi ince merkezli ideoloji olarak ifade

ettiğimizde, popülist çekirdeğin var olan tek şey olduğunu, popülizmin daha geniş ve daha kapsayıcı bir potansiyele sahip olmadığını söyleyebiliriz. Freeden'a göre popülizm bu bağlamda *"ince merkezli olmaktan ziyade bir deri bir kemiktir"* (Freeden, 2017). Popülizm bu bağlamda değerlendirildiğinde, ince merkezli bir ideolojinin sahip olması gereken kavramsal yoğunluk, derinlik, ağırlık ve kapsayıcılıktan uzak, dolayısıyla da bütüncül olarak baktığımızda bir ideolojiden ziyade söylemler bütünü olarak görülebilecek boyuttur. Freeden'a göre popülizm ince merkezlilik açısından değerlendirildiğinde, bir dizi çekirdek kavramla sınırlı, bunun ötesine geçme potansiyeli sınırlı ve sistematik olmayan, gelişigüzel, geçici, tutarsız, kırılğan söylemlerden ibarettir (Freeden, 2017).

Schroeder, popülizmi ince merkezli bir ideoloji olarak değerlendiren bakış açısına ilişkin olarak kuşkularını dile getirmektedir. Kuramcıya göre; popülizm Freeden'ın ince merkezde ideoloji kavramsallaştırması ile örtüşmediğini savunurken aynı zamanda Mudde'nin tespitlerinin de ötesine geçerek popülizmin bir kalın (klasik) ideoloji olma potansiyeline sahip olma olasılığını tartışmaktadır (Schroeder, 2020). Kuramcı, *"refah şovenizmi ve dışlayıcılık, ekonomik milliyetçilik ve 'önce benim milletim' dış ticaret politikasını içeren ayırt edici unsurlara"* (Schroeder, 2020, s. 28) atıfta bulunarak popülizmin kalın ideoloji yönünün ağır bastığını iddia etmektedir.

Tarchi, popülizmin ince merkezli bir ideoloji olarak değerlendirilmesi hususunda kapsamlı bir analiz yaptığı ve popülizmin ne bir ideoloji ne de bir tarz olarak görülmesi gerektiği sonucuna vardığını ve çözüm olarak meşruiyet kaynağını halktan alan ve halkı yücelten bir zihniyet olarak görülmesi gerektiğini dile getirmektedir (Tarchi, 2016). Popülizm, klasik bir ideolojinin tüm özelliklerine sahip değildir ancak popülizmin kalbi, görünür bir çekirdeği, bir ruhu ve kendini tekrar eden tarihsel ve coğrafi unsurları barındıran bir ideoloji olarak görülebilir (Tarchi, 2016; Zanatta, 2002).

Albertazzi ve McDonnell, popülizm tanımı yaparken popülizmin ideolojik boyutuna vurgu yaparak tespit ettikleri iç içe geçmiş dört ilke ekseninde popülizmin bir ideoloji olduğunu ileri sürmektedirler. Kuramcılarının ileri sürdüğü ilkeler, insanların doğaları gereği iyi oldukları, halk egemenliği, halkın kültürü ve yaşam biçiminin değerli olduğu, liderin ya da partinin halk ile bir bütün olduğudur (Albertazzi ve McDonnell, 2007).

Taguieff, popülizmi incelerken kavramın muğlaklığı ve bağlam bağımlılığı gibi ontolojik sorunları aşmak için popülizmi eylem ve söylemlerin yalnızca bir boyutunu temsil edecek şekilde ayrılarak incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. *"İster ideoloji ister mobilizasyon biçimi olsun, popülizm, titiz bir tanımlama girişimlerini caydıracak kadar esnek ve belirsizdir."* Kuramcı popülizmin ideolojik bir içerikle tanımlanamayacağını belirterek popülizmi, *"çeşitli ideolojik ve anlamlara uygun bir siyasi tarz"* olarak tanımlar. Ancak kuramcı, popülizmin ideolojik boyutundan söz edilecekse onun halk iradesi üzerinden ifade edilebileceğini söyler. *"Bir yandan popülizm, 'meşruiyetin halkın iradesinde yattığı', dolayısıyla radikal*

demokrasi idealini somutlaştıran bir ideoloji olarak tanımlanabilir” (Taguieff, 1995).

Taguieff’in popülizmin tek boyutlu olarak incelenmesi gerektiği argümanı Suvelza tarafından desteklendiği ve bu bağlamda kuramcının kapsamlı bir kurumsal ontolojik tartışma yaptığı görülür. Kuramcı, popülizmin bir ince merkezi ideoloji olup olmadığı hususunda yapılacak bir değerlendirmeden önce kavramın ideoloji, üslup, strateji perspektifinden herhangi biri bağlamında bir tercih yapmak zorunda olduğumuzu bunun da kavrama ilişkin kavşak noktalarından biri olduğunu dile getirmektedir (Priester, 2011; Suvelza, 2022). Kuramcı, popülizme ilişkin temel ontolojik bir soruna işaret ederek, popülizm analizlerinde mesafe kat edebilmenin mümkün olması için tanım aşamasına kadar geriye gidilmesi gerektiğini ve popülizmi tanımlarken daima *“bir temayı izole etmek”* gerektiğini ifade etmektedir.

Uslu, popülizmin ince merkezli bir ideoloji ya da bir ideoloji olup olmadığı sorusuna yanıt ararken popülizmi bir tarz olarak gören yaklaşımın dezavantajlarını gözeterek, ideolojik yaklaşımı daha kapsamlı ve kuramsal açıdan daha güçlü bulduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda ince merkezli ideoloji kavramının destekçilerinden biri olan kuramcı aynı zamanda bu yaklaşıma şu şerhi düşmektedir. Popülizm ince merkezli bir ideoloji olarak kabul edildiğinde, akıllara gelen ilk sorunun *“bu ideolojinin kavram ve fikirleri nelerdir?”* olduğunu ifade etmektedir (Uslu, 2021). Bu perspektiften bakıldığında ideolojik yaklaşımı benimseyen pek çok kuramcının açıklamakta zorlandığı temel paradoks karşımıza çıkmaktadır. Popülizm, Freeden’in terminolojisindeki ince merkezli ideoloji kavramı ile nispeten örtüşmekle birlikte aslında kuramcının ifade ettiği gibi popülizm bir ideoloji olarak güçlü bir çekirdeğe sahip olmasına rağmen bunun ötesine geçememektedir.

Kajsiu, popülizmi ince merkezli bir ideoloji ekseninde değerlendirirken, politika karşıtlığına atıfta bulunarak, elit karşıtlığının bir anti-politikaya, siyaset karşıtlığına dönüştüğünü iddia ederek bu dönüşümün popülizmin ince merkezli ideolojisini daha da zayıflattığını iddia etmektedir. Kuramcı, Mudde’nin popülizm tanımının etkili ve temsil kabiliyeti yüksek bir tanım olduğundan yola çıkarak, Freeden’in ince merkezli ideoloji kavramının popülizmin en belirgin boyutlarını bütünüyle temsil ettiği iddiasındadır. Ona göre popülizm Freeden’in ince merkezli ideoloji kavramına örnek gösterdiği milliyetçilik, feminizm ve çevrecilik kadar yoğun olmayıp, derinlikten ve yoğunluktan yoksundur (Kajsiu, 2024).

Popülizmin olgusal bir değerlendirmesini yapan Elchardus ve Spruyt, popülizmin ince merkezli bir ideoloji olduğu ön kabulünden yola çıkarak kapsamlı bir değerlendirme yapmakta ve bu ön kabulünü şu gerekçelere dayandırmaktadır: popülizmi ince merkezli bir ideoloji olarak görmemize neden olacak temel önermeler vardır. Bu önermeler, halkın iyiliği, yöneticilerin elitlerin çıkarlarını temsil ettiği ve halkın çıkarlarını umursamadığı, sıradan insanların çıkarlarının elitlerle (entellektüeller,

uzmanlar, politikacılar) örtüşmediğidir (Pasquino, 2008; Elchardus ve Spruyt, 2016).

Sonuç

Popülizm, kavram olarak değerlendirildiğinde ontolojik sınırlılıkları ile ön plana çıkmaktadır. Popülizme ilişkin genel ve kapsamlı bir tanım yapmak mümkün değildir. Siyaset bilimi literatüründe üzerinde uzlaşılan temel argüman popülizmin muğlak bir kavram olduğudur. Aynı zamanda popülizm incelemelerine baktığımızda popülizmi olgusal olarak incelemenin mümkün olduğu, belli bir bağlamda dayanak noktaları oluşturularak analiz yapılabildiği görülür. Ancak popülizm incelemelerinde aşılamayan ikinci ontolojik sınırlılık ise popülizmin olguyu aşan, olgudan bağımsız bir analiz nesnesine ya da birden fazla olguyu kapsayan genel bir kuramsallaştırmaya müsaade etmemesidir. Bundan dolayı popülizm literatürü olgusal incelemelerin ekseninde tipolojik bir ayrıma tabi tutularak bazı temel perspektifler ekseninde yoğunlaşmıştır. Bu perspektiflerden en önemlisi ve literatürde ana akım olma eğiliminde olan yaklaşım düşünsel (ideolojik) yaklaşımdır. Bu yaklaşım popülizmin bir ideoloji olduğu yönünde bir argümana dayanır. Canavon ve Mudde bu yaklaşımın öncüleridir. Canovan'a göre popülizm "*demokrasinin ideolojisi*" olarak etiketlenebilir. Mudde ise Freeden'in "*ince merkezli ideoloji*" kavramına atıfta bulunarak popülizmin ideolojik yönüne vurgu yapmaktadır. Siyaset bilimi literatürünün kuşbakışı bir fotoğrafı çekildiğinde "*ince merkezli ideoloji*" görüşünün çoğunluk tarafından kabul edildiği görülür. Ancak kuramcılar ince merkezli olarak tanımladıkları popülizmin ideolojisine ilişkin olarak popülizmin çekirdeğinde yer alan ideolojik unsurlar konusunda farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma da bizi popülizmin olgusal bağımlılıktan kaynaklanan sınırlılıklarına geri götürmektedir. Bu noktada Freeden'a kulak vermek gerekirse, kuramcı ideolojilere atıfta bulunarak ortaya attığı ince merkezli ideoloji kavramının popülizm için doğru olabileceğini fakat bu haliyle yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Freeden aslında popülizm "*ince merkezli olmaktan ziyade bir deri bir kemiktir.*" derken popülizmin ontolojik sınırlılıkları ile kendi kavramsallaştırmasının tam olarak örtüşmediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda ince merkezli ideoloji olarak popülizm kavramsallaştırmasının literatürde genel kabul görmüş olmasına rağmen, umut vaat ettiğini fakat özellikle popülizmin ontolojik sorunlarını aşmak konusunda yetersiz olduğunu söyleyebiliriz.

Popülizmin ideolojik boyutuna ilişkin olarak literatürün genel bir fotoğrafı çekildiğinde kuramsal tartışmaya yeni boyut kazandırabilecek yeni bir bakış açısı dikkat çekmektedir. Aslanidis, ince merkezli ideoloji kavramının bir ölçüde kavrama derinlik ve açıklanabilirlik kazandırdığını ifade ederken önemli bir şerh düşmektedir. İdeolojik çekirdeğin önemli bir boyutu ve yoğun bir kısmı kuramcıya göre söylem içeriklidir. Benzer bir perspektiften bakan diğer kuramcılara göre ise söylem yaklaşımının içeriği

ideolojik unsurlardan oluşmaktadır. Bu noktada karşımıza Berlin'in 1969 yılında ortaya attığı “*Külkedisi (Sindirella) Sendromuna*” benzer bir paradoks ile karşılaşmaktayız. Özetle söylemek gerekirse kuramsallaştırmalar hala bir bütün olarak olguyu temsil edememekte, farklı olgular olarak popülizm incelendiğinde ise olguları aşan bir kuramsallaştırmaya ulaşamamaktadır. Bu bağlamda popülizm incelenirken tipolojik olarak ön plana çıkan yaklaşımların tek başına yeterli olmadığı, bu yaklaşımlar arasında ontolojik boşluklar olduğu, bu boşlukların da çok güçlü yeni yaklaşımlar, kuramsallaştırmalar ya da melez yaklaşımlar üretilerek aşılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma bu bağlamda popülizmin ideolojik boyutuna ilişkin siyaset bilimi literatürünün kuşbakışı fotoğrafını çekerken, fotoğraftaki tam olarak seçilemeyen muğlak renklere işaret etmekte ve mevcut literatürün bu yönüyle yetersizliğine vurgu yapmakta ve yeni perspektiflere, güçlü kuramsal inşaa gayretlerine ihtiyaç olduğunu önermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Hüseyin METİN: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Hüseyin METİN: %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

- Abts, K. & Rummens, S. (2007). Populism versus democracy. *Political Studies*, 55(2), 405-424. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00657.x>
- Albertazzi, D. (2006). The lega dei ticinesi: The embodiment of populism. *Politics*, 26(2), 133-139. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2006.00260.x>
- Albertazzi, D. & McDonnell, D. (2007). Introduction: The ceptre and the Spectre. D. Albertazzi & D. McDonnell (Ed.), *Twenty-first century populism: the spectre of western european democracy* içinde (s. 1-15). Springer.

- Allcock, J. B. (1971). Populism: A brief biography. *Sociology*, 5(3), 371-387. <https://doi.org/10.1177/003803857100500305>
- Arditi, B. (2022). Populism Is Hegemony Is Politics? Ernesto Laclau's Theory of Populism. C. De La Torre (Ed.), *In The Palgrave Handbook of Populism* içinde (s. 49-68). Palgrave Macmillan.
- Arter, D. (2010). The breakthrough of another West European populist radical right party? The case of the True Finns. *Government and Opposition*, 45(4) 484-504. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2010.01321.x>
- Aslanidis, P. (2016). Is populism an ideology? A refutation and a new perspective. *Political Studies*, 64(1), 88-104. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12224>
- Berlin, I., Hofstadter, R., MacRae, D., Schapiro, L., Seton-Watson, H., Tourine, A. & Worsley, P. (1968). To define populism. *Government and Opposition*, 137-179.
- Canovan, M. (1999). Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies*, 17, 2-16.
- Canovan, M. (2007). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. Y. Many, & Y. Surel (Ed.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde (s. 25-42). Palgrave Macmillan.
- De Cleen, B., Glynos, J. & Mondon, A. (2018). Critical research on populism: Nine rules of engagement. *Organization*, 25(5), 649-661. <https://doi.org/10.1177/1350508418768053>
- De Cleen, B. & Stavrakakis, Y. (2017). Distinctions and articulations: A discourse theoretical framework for the study of populism and nationalism. *Javnost - The Public*, 24(4), 301-319.
- Elchardus, M. & Spruyt, B. (2016). Populism, persistent republicanism and declinism: An empirical analysis of populism as a thin ideology. *Government and Opposition*, 51(1), 111-133. <https://doi.org/10.1017/gov.2014.27>
- Fieschi, C. (2004). Introduction to special issue on populism. *Journal of Political Ideologies* (9), 235-240.
- Freeden, M. (1996). *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. New York: Clarendon Press.
- Freeden, M. (1998). Is nationalism a distinct ideology? *Political Studies*, 46(4), s. 748-765. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00165>
- Freeden, M. (2003). *Ideology A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Freeden, M. (2013). The morphological analysis of ideology. Freedon, L. T. Sargent, & M. Stears (Ed.), *The Oxford handbook of political ideologies* içinde (s. 115-137). Oxford University of Press.

- Freeden, M. (2017). After the Brexit referendum: revisiting populism as an ideology. *Journal of Political Ideologies*, 22(1), 1-11. <https://doi.org/10.1080/13569317.2016.1260813>
- Hawkins, K. A. (2009). Is Chávez populist? Measuring populist discourse in comparative perspective. *Comparative Political Studies*, 42(8), 1040-1067. <https://doi.org/10.1177/0010414009331721>
- Ionescu, G. & Gellner, E. (1969). Introduction . G. Ionescu, & E. Gellner (Ed.), *Populism: Its meaning and National Character* içinde (s. 1-5). Weidenfeld and Nicolson.
- Kajsiu, B. (2024). Beyond populism: the ideological dimensions of anti-politics. *Journal of Political Ideologies*, 29(2), 256-272. <https://doi.org/10.1080/13569317.2021.2017134>
- Laclau, E. (2005). Populism: What's in a Name? F. Panizza (Ed.), *Populism and The Mirror of Democracy* içinde (s. 32-50). Verso.
- Macrae, D. (1969). To define populism. G. Ionescu & E. Gellner (Ed.), *Populism: Its Meaning and National Character* içinde (s. 153-166). Widenfeld and Nicolson.
- Mény, Y. & Surel, Y. (2002). The Constitutive Ambiguity of Populism. Y. Mény & Y. Surel (Ed.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde (s. 1-25). Palgrave Macmillan
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Mudde, C. & Kaltwasser, R. C. (2013). Populism. M. Freeden , L. T. Sargent, & M. Stears (Ed.), *The Oxford Handbook of Political Ideologies* içinde (s. 561-583). Oxford University Press.
- Mudde, C. & Kaltwasser, R. C. (2019). *Popülizm Kısa Bir Giriş* (Çev. S. E. Türközü). Nika Yayınevi.
- Müller, J-W. (2017). *Popülizm nedir?* (Çev. O. Yıldız). İletişim Yayınları.
- Neuner, F. G. & Wratil, C. (2022). The populist marketplace: Unpacking the role of “thin” and “thick” ideology. *Political Behavior*, 44(2), 551-574. <https://doi.org/10.1007/s11109-020-09629-y>
- Pasquino, G. (2008). Populism and democracy. D. Albertazzi & D. McDonnel (Ed.), *Twenty-first century populism: The spectre of Western European democracy* içinde (s. 15-29). Palgrave Macmillan UK.
- Pehlevan, H. & Özler, H. (2024). Post-politik durum ve popülizmin halleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (82), 266-288.
- Polk, J., Rovny, J., Bakker, R., Edwards, E., Hooghe, L., Jolly, S. & Zilovic, M. (2017). Explaining the salience of anti-elitism and reducing political corruption for political parties in Europe with the 2014 Chapel Hill Expert Survey data. *Research & Politics*, 4(1). <https://doi.org/10.1177/2053168016686915>

- Priester, K. (2011). Definitionen und Typologien des Populismus. *Soziale Welt*, 185-198.
- Roberts, K. M. (2006). Populism, political conflict, and grass-roots organization in Latin America. *Comparative Politics*, 38(2), 127-148. <https://doi.org/10.2307/20433986>
- Rooduijn, M. & Akkerman, T. (2017). Flank attacks: Populism and left-right radicalism in Western Europe. *Party Politics*, 23(3), 193-204. <https://doi.org/10.1177/1354068815596514>
- Rooduijn, M. & Pauwels, T. (2011). Measuring populism: Comparing two methods of content analysis. *West European Politics*, 34(6), 1272-1283. <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.616665>
- Schmitt, C. (2014). *Siyasal Kavramı* (Çev. E. Göztepe). Metis Yayınları.
- Schroeder, R. (2020). The dangerous myth of populism as a thin ideology. *Populism*, 3(1), 13-28. <https://doi.org/10.1163/25888072-02021042>
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110.
- Stewart, A. (1969). The social roots. G. Ionescu, & E. Gellner (Ed.), *Populism: its meanings and national characteristics* içinde (s. 180-196). Weidenfeld & Nicolson.
- Suvelza, F. (2022). Is populism a kind of ideology, or is ideology only a part of populism's definition? *Journal of Populism Studies*, 1-19. <https://doi.org/10.55271/JPS000115>
- Taggart, P. (2004). *Populizm*. İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Taguieff, P. A. (1995). Political science confronts populism: From a conceptual mirage to a real problem. *Telos* (103), 9-43. <https://doi.org/10.3817/0395103009>
- Tarchi, M. (2016). Populism: Ideology, political style, mentality? *Politologický Časopis-Czech Journal of Political Science*, 23(2), 95-109. <https://doi.org/10.5817/PC2016-2-95>
- Uslu, C. (2021). Bir ideoloji olarak popülizm. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 217-230. <https://doi.org/10.18506/anemon.775626>
- Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept. *Comparative Politics*, (34), 1-22.
- Worsley, P. (1969). The Concept Of Populism. G. Ionescu (Ed.), *Populism: Its Meaning and National Character* içinde (s. 212-250). Wiedenfeld and Nicolson .
- Zanatta, L. (2002). Il populismo. Sul nucleo forte di un'ideologia debole. *Polis*, 16(2), 263-294. <https://doi.org/10.1424/2958>

Extended Abstract

This article focuses on the concept of populism, which is one of the current topics of debate in political science and which has been phenomenologically widespread in political terms in recent years, and the ideological dimensions of the concept. While examining populism phenomenologically, the ideological (intellectual) approach is adopted as a perspective, and in this context, the ideological dimensions of populism are theoretically discussed. This discussion is built on the axis of whether populism is a thin-centered ideology or not. Using a qualitative research methodology, this article analyzes the ideological dimensions of populism conceptually and theoretically. By approaching the ideological aspect of populism from a theoretical perspective, a typology of the conceptual and theoretical evaluations of the theorists who try to overcome the dependence of the concept on the phenomenon is drawn and a general view of the subject is presented.

Populism is a concept that is difficult to define, ambiguous, fact-dependent and context-dependent. This disadvantage regarding the nature, theoretical structure and ontology of populism has led populism theorists to analyze the concept from different perspectives. Three prominent approaches to the study of populism are the intellectual (ideological) approach, the strategic approach and the discourse approach. None of these approaches is an alternative to the other. Each of them clarifies certain aspects and functions of populism. Most of the time, even if one of these approaches is taken as a basis when analyzing a populist phenomenon, other approaches are also utilized. However, from a theoretical perspective, it can be said that the intellectual (ideological) approach is more widespread and accepted in the literature.

The intellectual, ideological approach is based on the idea that populism is phenomenologically and conceptually an ideology. It examines populism and the populist phenomenon in depth with its ideological dimensions. One of the prominent dimensions of the ideological approach in the literature is the thin-centered ideology aspect.

In his evaluation of the ontological structure of ideologies, Freedman introduced the concept of thin-centered ideology. This concept was put forward by considering ideologies such as nationalism and environmentalism. Basically, it explains the relations with ideologies such as socialism and liberalism, which are called thick ideologies.

Theorists studying populism have used this concept, borrowed from Freedman, as a concept that characterizes populism. Many of the theorists who had previously argued that populism was an ideology now focused on its subtle centrality.

Many theorists have different, overlapping or contradictory views on this approach, which has made a lot of noise in the literature. In this article, a general picture of these views is taken and a conceptual and theoretical analysis of the issue is made.

The majority of theorists who agree that populism is an ideology argue that populism is a thin-centered ideology. Some theorists that populism has the characteristics of both a thin-centered ideology and a thick ideology. Stanley and Aslanidis at the two extremes of the debate. Stanley argues that populism a thin-centered ideology while at the same time criticizing the discourse approach. The theorist emphasizes the ideological dimension of populism since ideology also includes a certain amount of discourse. In a similar vein, Aslanidis emphasizes the discourse aspect of populism on the grounds that discourse also contains a certain amount of ideology.

On the other hand, Freedman, the theorist at the center of the debate, states that he first made an analysis independent of populism in 2007 when he introduced the concept of thin-centered ideology. The theorist openly expresses his doubts about whether this concept is appropriate for populism.

From this perspective, this debate can be considered as an important discussion in overcoming populism's dependence on phenomenon and context. It is seen that many theorists who try to contribute to the theory by going beyond the factual evaluation of populism are involved in this debate.

In this context, in the light of all these evaluations, the following conclusion can be drawn regarding the theoretical aspect of populism: Populism is a conceptually vague concept that can be better understood when analyzed in terms of its ideological dimensions. The concept of thin-centered ideology can partially explain the ideological aspect of populism. Ontologically, the concept of thin-centered ideology and the concept of populism seem compatible, but they do not fully overlap.

This study does not address theoretical debates such as what populism is, which of the populism perspectives is more functional or theoretically stronger. Each of these are different and deep enough to be the subject of a study in their own right. In this study, the existence of these issues related to populism is mentioned and the main argument of the study is put forward tangentially. The main argument of this study involves a questioning of the characterization of populism as a thin-centered ideology. Therefore, populism is explained by adopting an ideological approach. While the ideological (intellectual) approach is adopted, secondarily, the quality of populism as a thin-centered ideology is evaluated comprehensively. The concept of thin-centered ideology is an abstract abstraction that is important in terms of giving meaning, depth and visibility to the theory. In essence, the concept was not produced specifically for populism. The main purpose of the concept is to explain and distinguish between ideologies. In the literature on populism, it has been determined that there is a general acceptance of populism as an ideological (intellectual) approach and thin-centered ideology, but there is not a complete consensus on it. It is concluded that this debate can contribute to the theory in terms of its depth, scope and quality. It is not possible to overcome theoretical limitations when analyzing the ambiguous, factual and context-dependent nature of populism. It is possible to overcome these

limitations only in the context of the phenomenon being analyzed and by using different perspectives together. However, as in the case of examining populism as a thin-centered ideology, it is very important that similar discussion topics are examined by populism theorists in the future in terms of the potential to contribute to the theory.